

Simona Rajšp

Ana Frank: Feminizem in islam. Turške ženske med Orientom in Zahodom. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije, 2014.

100 strani (ISBN: 978-961-6455-75-6), 12 EUR

V času, ko svet pretresajo novice o terorističnem napadu na francoski satirični tednik Charlie Hebdo in ko so edini odziv Evrope protimuslimanski napadi ter poostreni varnostni ukrepi, je reflektirano in poglobljeno odpiranje problematike odnosov med Vzhodom in Zahodom več kot dobrodošlo. Znanstvena monografija Ane Frank z naslovom *Feminizem in islam* počne prav to. Kljub ozko zastavljenemu raziskovalnemu fokusu dobi bralec veliko več, kot napoveduje naslov. Poudarek je res na obravnavi družbenega položaja žensk v Turčiji ter vzniku in razvoju ženskega gibanja, vendar pa je presežek dela v nenehnem opozarjanju na orientalistične konstrukte in njihovem spretnem razgrajevanju. Ana Frank skozi vso monografijo izpostavlja pomemben ideološki konstrukt – homogenizacijo skupine, ki je opredeljena kot Drugi (Vzhod, ženske) – in ga prepričljivo dekonstruira. Z zgodovinskim pregledom družbeno-političnega dogajanja v turški družbi ter predstavitev različnih gibanj, struj in družbenih nazorov bralec hitro spozna, da turška družba ni nekakšen monolit, temveč je izjemno raznolika, dinamična in kompleksna.

Ana Frank se je dela lotila sistematično. Najprej predstavi teoretski okvir in konceptualno orodje, s katerim si bralec lahko pomaga pri razumevanju obravnavane tematike, nato pa se poglobljeno loti analize družbeno-političnega konteksta. V sklopu analitične obravnave odnosov med prevladujočo in podrejeno družbeno strukturo je pozorna predvsem na dvojje, in sicer na sovplivanje diskurzivnega (ideološkega) in političnega (realnih oblik podreditve) ter procese ideološke konstrukcije Drugega. Ana Frank zanimajo vse oblike družbene konstrukcije Drugega, zato skozi celotno besedilo opozarja na obstoj dveh procesov, ki sta si sorodna in delujeta v okviru enakih mehanizmov. Imperializem in patriarhat se napajata iz istega vira in poskrbita za dvojno marginalizacijo žensk.

Fokus monografije je sicer na ženskah, a ker se morajo ženske nenehno boriti za pravico do glasu, do lastne interpretacije svojega telesa, družbene vloge in identitete, je to pravzaprav knjiga o moških. O patriarhatu, univerzalni sili, ki dela Vzhod in Zahod tako podoben. Če želimo na najbolj slikovit način pokazati delovanje te sile, se je smiselno osredotočiti na odnos do telesa. Ravno to polje pa veliko pove tudi o odnosu med Vzhodom in Zahodom. Zato avtorica pod drobnogled vzame kulturno prakso, ki velja za nevalgično točko orientalistične misli. Gre namreč za prakso pokrivanja, ki v zahodnem imaginariju predstavlja najvidnejši znak represije nad ženskami. Bralec hitro ugotovi, da pokrivanje ne moremo obravnavati kot enoznačen, homogen in nespremenljiv fenomen, saj se umešča v različne kulturne kontekste ter privzema raznolike oblike in pomene. Pomeni pokrivanja in pokrival torej niso fiksni in statični, temveč se nenehno spreminjajo in redefinirajo, kar zahteva posamično obravnavo in interpretacijo, temelječo na spreminjajočem se družbenem kontekstu. Ana Frank jasno pokaže, da je pokrivanje kompleksen družbeni fenomen, ki je inherentno povezan s patriarhalnimi težnjami, tradicijo in religijsko identiteto, političnimi cilji, družbeno stratifikacijo idr. Pokrivalo je pogosto tudi znak upora proti zahodnemu (neo)imperializmu in kolonializmu ter proti (kemalističnemu) sistemu. Zdi se, da je pokrivanje – v nasprotju z zahodnimi percepcijami – lahko dojetje tudi kot simbol osvoboditve, tako kulturne kakor individualne.

Monografija izpostavlja predvsem problematiko politične rabe ideje pokrivanja muslimank. Interpretacije/reprezentacije fenomena pokrivanja delujejo kot priročno politično orodje. To ne velja zgolj za Zahod, temveč se to dogaja tudi znotraj turške družbe. Zaradi tega je Ana Frank večji del knjige namenila odnosu same turške družbe do žensk in fenomena pokrivanja. Pokaže, da je pokrivanje pogosto vpeto v polje političnega, kar pomeni, da podoba in identiteta žensk

nastopata kot orodje za doseg povsem političnih ciljev. Tako v času otomanskega imperija kot tudi moderne Turčije je režim konstruiral idealno podobo ženske, skladno z vladajočo ideologijo, žensko pa predstavil kot simbol države – moderne ali islamske. Ruta je v politično vpletena že od samih začetkov nastanka moderne turške države. V Turčiji je namreč izjemno opazen fenomen ustvarjanja nacionalne identitete (tudi) skozi regulacijo ženskega telesa. Ruta in žensko telo nasploh tako postaneta mesto politične intervencije. Ženske so torej del političnega projekta oziroma drugače – skozi podobo ženske se promovira politični program in manifestira politična ideologija. To velja tako za sekulariste kakor tudi za islamiste. Če so kemalisti za uresničitev lastnih političnih ciljev potrebovali pozahodnjene subjekte in so skozi odkrivanje oziroma razgaljenje ženskega telesa demonstrirali svoj sekularizem ter modernizem, so islamisti zakrito žensko telo uporabili kot medij, prek katerega so promovirali islamsko tradicijo in nacionalistično ideologijo. Podoba in vloga ženske je potemtakem odvisna od aktualnega političnega programa ter se spreminja v skladu s političnimi, družbenimi in ekonomskimi cilji režima. Tako lahko recimo dva različna družbena sistema (skladno s političnimi željami) diametralno nasprotno interpretirata tako vlogo žensk kot tudi pomene pokrivanja (vendar pa na podoben način izkoriščata ženske, jim kratita pravico do izbire identitete in kršita njihove človekove pravice). Družbeno nepravilnost in neenakost v lastni družbi so Turkinje problematizirale in se ji upirale že od konca 18. stoletja naprej. Ana Frank jasno pokaže, da se je žensko gibanje v Turčiji razvilo malodane istočasno kot v Evropi in Ameriki in je prav tako kot povsod drugje izjemno heterogeno. Ideološka in politična razhajanja znotraj feminističnega gibanja se kažejo na več mestih. Vidna ločnica, ki se vzpostavi znotraj zgodnjega ženskega gibanja, poteka po liniji politične usmerjenosti (pro/contra zahodno). Del gibanja se zgleduje po zahodnem modelu, medtem ko drugi del poskuša definirati pot emancipacije znotraj okvirov turške kulture. Monografija slikovito opisuje razvoj ženskega gibanja v Turčiji, ki se v 80. letih 20. stoletja osvobodi spon ideoloških diskurzov nacionalizma in orientalizma, se osredotoči na žensko ter postane sodobno feministično gibanje.

Knjiga Ane Frank je tako čitanka zgodovine žensk oziroma ženskega boja v Turčiji, ki pokaže, da imajo feministična gibanja, ki so sicer izjemno raznolika, eno skupno točko: željo po preseganju vsakršne podrečitve in zatiranja, pa naj bo to na osnovi spola (patriarhat) ali kulture (imperializem).

Primož Mlačnik

Anton Komat: Potniki na ladji norcev: Umetnost preživetja.

Domžale: Samozaložba, 2014.

460 strani (ISBN 978-961-93395-1-0), 24, 90 EUR

Komisija Združenja Manager in Gospodarske zbornice Slovenije je obravnavano delo razglasila za najboljšo poslovno knjigo leta 2014. Je avtorja doletela posebna čast ali prikriti posmeh, ki skozi stisnjene zobe sporoča: »Tudi mi smo za alternative, čeprav nam pravila kapitalistične igre kar ustrezajo.« Zakaj posmeh?

Potniki na ladji norcev: Umetnost preživetja je zbirka pronicljivih, družbeno-angažiranih in proti-kapitalističnih ekoloških člankov, napisanih v letih 2010–2014 in objavljenih v reviji Jana, ki obravnavajo nešeta protislovja zahodnega potrošniškega sveta. Prav zato je nepredstavljivo, da je bil nagrajen avtor, ki že v spremni besedi nakaže, da bo preizpraševal vrednote vseh, ki fetišizirajo denar: borznih nevroitikov, mednarodnih korporacij, politikov in vseh ostalih državljanov, ki kompulzivno in nenadzorovano trošijo.